

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний економічний університет
Кафедра економічної теорії

Міждисциплінарна курсова робота

з

економічної теорії

на тему:

«Макроекономічний аналіз функціонування тіньового сектору в Україні»

Студентки 2 курсу ЕА-21 групи
Чорногуз Ю.С.

Науковий курівник :
доцент, к.е.н. Шиманська О.П.

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ECTS _____

Тернопіль – 2017 р.

ПЛАН

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. Соціально-економічна природа, причини виникнення, форми прояву та етапізація тіньової економіки.

РОЗДІЛ 2. Оцінка сучасного стану тіньового сектору в Україні та його наслідки.

РОЗДІЛ 3. Способи та шляхи детінізації національної економіки.

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. Соціально-економічна природа, причини виникнення, форми прояву та етапізація тіньової економіки.	6
РОЗДІЛ 2. Оцінка сучасного стану тіньового сектору в Україні та його наслідки.	13
РОЗДІЛ 3. Способи та шляхи детінізації національної економіки.	20
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:	29

ВСТУП

Актуальність теми. Однією з головних перешкод подальшого соціально-економічного розвитку України є глибока тінізація економіки. Великі масштаби тіньової економіки відбиваються на обсягах і структурі ВВП, гальмують соціально-економічні реформи та спотворюють показники економічного розвитку. Ця проблема актуальна сьогодні, ще і тому, що обсяги тіньової економіки та її вплив на суспільне життя досягли таких масштабів при яких їх недооцінка може призвести до великих помилок в визначенні пріоритетів соціально-економічної політики, яка здійснюється державою.

Дуже негативним для суспільства є поширення тіньових відносин на практично всі галузі соціальної сфери, йдеться про вирішення проблем пов'язаних з доходами населення, безробіттям, соціальним розшаруванням, пенсійними виплатами, а від так і низьким рівнем життя населення. Це призводить до незахищеності громадян та суб'єктів господарювання, посилення спалахів соціальної напруги, а також формуванню негативної думки про державу в світі. Тому забезпечення стійкого економічного розвитку, поліпшення життєвого рівня широких верств населення та забезпечення соціальної злагоди залежать саме від подолання цих перешкод.

Значний внесок у вивченні проблем тіньової економіки, особливості її функціонування та механізмів її детінізації звертаються у своїх працях такі відомі вчені, як: М.Азаров, В.Антипов, О.Барановський, З.Варналій, С.Кравчук, Ю.Комісарчук, В.Попович, В.Мельникова О.Турчинов, С.Позняков, В.Предборський, С.Нікітін, І.Клямкін, В.Кулікова, Т.Корягіна, Л.Тимофєєв, М.Єгоров, Ю. Ванькович та ін. Серед зарубіжних науковців цією проблематикою займались Г.Гросман, Б.Даллаго, В.Патрізі, Е.Фейг, А.Френз, Ф.Шнайдер та ін.

Об'єктом дослідження виступає тіньова економіка України.

Предметом – вплив тіньового сектору на функціонування економіки в країні.

Мета дослідження полягає у вивченні питань пов'язаних з сутністю, причинами прояву, наслідками тіньового сектору економіки в Україні, аналізу її масштабів та визначення шляхів детінізації економіки.

Для досягнення мети було поставлено такі **завдання**:

1. визначити сутність «тіньова економіка», з'ясувати причини виникнення;
2. розглянути форми прояву та етапізацію тіньової економіки;
3. проаналізувати сучасний стан тіньового сектора в Україні та його наслідки;
4. дослідити можливі шляхи детінізації економіки країни.

РОЗДІЛ 1. Соціально-економічна природа, причини виникнення, форми прояву та етапізація тіньової економіки.

Розвиток тіньової економіки активно проявлявся у всіх сферах економічної діяльності, так як з розвитком суспільства і його перехід в індустріальне, деякі форми капіталістичного виробництва становили «підпільну» противагу законному цеховому ремеслу. Піратство, як вид тіньової діяльності, поширювався протягом XVI—XVIII ст. в Середземному та Карибському морях, Індійському океані, також несучи за собою збитки легальним морським перевезенням.

Історія тіньової економіки розпочалася ще з виникненням держави, саме тоді з'явилися перші прояви тінізації економіки. Весь глобальний процес започаткувався в XX столітті, найбільший вплив відчули на собі країни, що переживали системну кризу. Ще в 30-х роках цього століття науковці звернули увагу на таке явище як тіньова економіка, у той час, коли ще на теренах економіки США панувала італійська мафія, так у 70-х роках були прояви на території західних економістів, а згодом у 80-х – у Радянському Союзі. Такий процес міг означати розростання тіньового сектору економіки, його проникнення у всі сфери економічних, соціальних та суспільних відносин країн світу, а також це становило загрозу їх національній економіці.

Причин виникнення та існування тіньової економіки існує багато, але основні з них можна вважати такі як соціально-економічні, політичні та правові. Розглянемо окремо кожен з них.

Причини	Трактування
Соціально-економічні:	<ul style="list-style-type: none"> - низький рівень доходу і бажання його збільшити; - високий рівень безробіття; - незахищеність громадян та підприємств від злочинних згрупвань і встановлення їх прихованого контролю за їхньою діяльністю; - соціальна нерівність та нерівність доходів; - недосконалість податкової системи країни, в

	<p>наслідок чого підприємства змушені приховувати свої доходи, оскільки ті податки, які існують є тягарем для них;</p> <ul style="list-style-type: none"> - економічний стан країни, тому що частіше з'являється таке явище під час кризового стану держав; - відсутність інвестиційної альтернативи тіньовим капіталам.
Політичні:	<ul style="list-style-type: none"> - низький рівень ефективності системи державного регулювання, що впливає на позитивні результати взаємодії держави та підприємницького сектору; - непослідовність рішень органів державної влади та політична нестабільність; - зацікавлення деяких представників урядових структур влади в існуванні тіньової економіки та в отриманні тіньових доходів; - корупція.
Правові:	<ul style="list-style-type: none"> - прогалини в законодавстві; - недоліки в діяльності судової влади; - недосконалість правової бази.

Таким чином, можна визначити основні чинники, які впливають на розвиток тіньового сектору:

- політична нестабільність;
- неефективність управління державною власністю;
- соціальна нерівність;
- деформація структури зайнятості;
- низький рівень правового знання та правової культури населення;
- системні вади податкової політики;
- корупція та високий рівень злочинності;
- недосконалість ринкових відносин.

Досі не існує чіткої та єдиної думки щодо таких основних методологічних питань, як визначення самої тіньової економіки та її структурних елементів. Та деякі автори пропонують свої визначення «тіньової економіки»:

Е. Фейг виділяє дві важливі складові:

1) це економічна діяльність, що є легальною та неприхованою, але й така, що не підлягає оподаткуванню і не враховується офіційними статистичними даними;

2) умовно законна, свідомо приховувана економічна діяльність.

О. Турчинов вважає, що тіньова економіка – це нелегалізована економічна діяльність, яка не контролюється державними органами, а також направлена на отримання прибутку шляхом порушення законодавства.

На думку С.Нікітіна, тіньова економіка – це ринкове виробництво товарів та послуг як заборонених, так і не заборонених законодавством, яке не враховується офіційною статистикою національного продукту і не пов'язане з будь-якими зобов'язаннями зі сплати податків державі.

Ю. Ванькович схильний до думки, що тіньова економіка – це вид діяльності, який не обліковується, приховується від держави та офіційно не зареєстрований, [7, с.450-456] поділяється на такі три складові, які показані на рисунку 1.1.

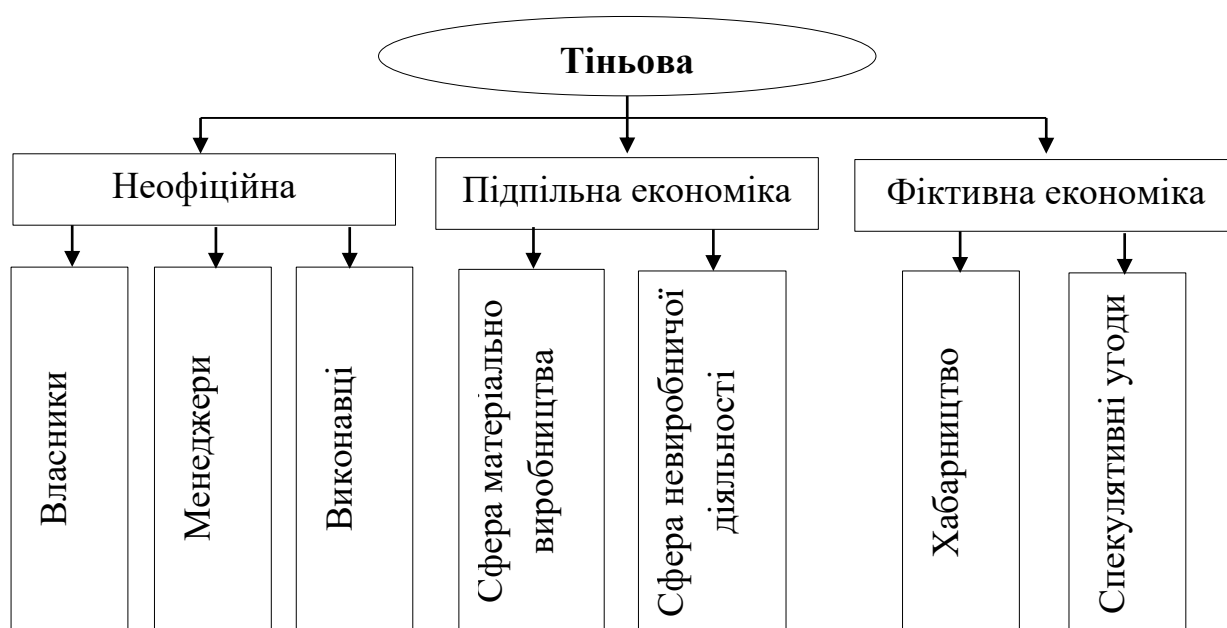

Рис 1.1 Складові тіньової економіки.

А тепер охарактеризуємо кожну з них:

- неофіційна економіка, охоплює в основному легальні види діяльності, які пов'язані з виробництвом товарів та послуг, але які не фіксуються офіційною статистикою:

- підпільна економіка – це заборонені законом види економічної діяльності в сферах матеріального виробництва та невиробничої діяльності (виготовлення та продаж незареєстрованої зброї, наркотиків, контрабанда; діяльність осіб, що практикують без ліцензії, а саме: лікарі, адвокати);

- фіктивна економіка – це та діяльність, яка пов'язана з нелегальним отриманням прибутку, наприклад, хабарництво. [2]

Думку Ю. Ваньковича розділяє також В. Мельникова, що пропонує такий же поділ тіньової економіки на складові.

Для більш зрозумілішого ознайомлення з цим явищем тінізації економіки потрібно розглянути розширену класифікацію за її ознаками. До них можна віднести масштабність, масовість, тривалість здійснення, мотивацію тощо.

За масштабністю можна поділити на зовнішню і внутрішню. До зовнішньої тіньової економічної діяльності відносяться такі дії, які здійснюються в межах декількох держав, мають чітку інфраструктуру і впливають на економіку загалом. Внутрішня тіньова економічна діяльність за своїми властивостями поділяється на такі складники:

- загальнодержавна;
- галузева;
- регіональна;
- локальна.

Загальнодержавна тіньова економічна діяльність – це діяльність, які здійснюється в межах однієї держави, статистично не опубліковується, приховується від держави та офіційно не зареєстрована.

Галузева тіньова економічна діяльність – це діяльність, яка здійснюється в межах однієї галузі (наприклад машинобудування).

Регіональна тіньова економічна діяльність – це діяльність, що здійснюється в межах одного регіону, міста чи області та впливає на їхній соціально-економічний розвиток.

Локальна тіньова економічна діяльність – це діяльність, яка здійснюється в межах одного підприємства від нижчого рівня керівництва до вищого і впливає на його виробничу діяльність. Запропоновану класифікацію тіньової економічної діяльності за масштабністю здійснення представлено на рис. 1.2.

За кількістю осіб, що здійснюють тіньову економічну діяльність, можна розподілити на одноосібні та колективну. До одноосібної відносять тіньову економічну діяльність, яку здійснює одна фізична особа, наприклад надання послуг з ремонту телевізора, які ніде не обліковуються та з цих доходів не сплачуються податки. До колективної відносять тіньову економічну діяльність, яку здійснює група осіб, які не обов'язково мають статус юридичної особи.

Рис. 1.2 Класифікація тіньової економічної діяльності за масштабністю здійснення

За мотивацією «приховану» економічну діяльність можна визначити як навмисну і ненавмисну. Навмисна тіньова економічна діяльність – це діяльність, яку здійснює фізична чи юридична особа з метою отримання додаткового, ніде не зареєстрованого доходу, з його подальшим використанням. Ненавмисна тіньова економічна діяльність – це діяльність, яку здійснюють через незнання законодавства чи допущення ненавмисних помилок у фінансовій звітності. До ненавмисної тіньової економічної діяльності можна віднести додаткову зайнятість, інформація про доходи з якої ніде не фіксується і з неї несплачуються податки. Більшість тіньової економічної діяльності є навмисною, оскільки особи, які здійснюють таку діяльність, хочуть отримати з неї користь. Також така діяльність є характерною для країн, в яких існує надто велике податкове навантаження на підприємства, що примушує їхніх працівників приховувати реальні доходи від діяльності цих підприємств.

За постійністю здійснення тіньову економічну діяльність можна розділити на три групи: разова, сезонна, постійна. Разова тіньова економічна діяльність виникає внаслідок здійснення її певною особою один раз і вона не являється складником якогось виробничого процесу, наприклад разове самогонваріння з метою подальшого продажу отриманого продукту. Сезонну тіньову економічну діяльність здійснюють у певні сезони (пори року), наприклад збирання овочів чи фруктів неофіційними робітниками. Постійна тіньова економічна діяльність це діяльність, що здійснюється цілеспрямовано на постійній основі, вона може бути одним із складників виробничого процесу.

Отже, тіньова економіка – це економічна діяльність, яка заборонена законодавством будь-якої країни, обліковується поза її контролем, не відображається в офіційній статистиці та позбавлена будь-яких податків через порушення закону. Також до поняття «тіньова економіка» можна віднести терміни-синоніми: неформальна, підпільна, прихована, підземна, неофіційна, вторинна тощо.

Основними формами прояву тіньової економіки та механізмами одержання «прихованих» доходів вважають:

- нелегальний експорт товарів;
- фінансове шахрайство;
- незаконна приватизація державної власності;
- корупція;
- випуск і реалізація необлікованих товарів і послуг;
- несплата податків;
- вулична торгівля;
- різноманітна посередницька діяльність.

Крім того, розширення процесів тінізації в економіці призводить до зростання рівня організованої злочинності, створюючи при цьому умови для швидкого росту криміналу, оскільки вони виступають одним з джерел її ресурсного забезпечення. В наш час існує багато злочинних утворень в сферах банківської, зовнішньоекономічної діяльності, незаконного обігу наркотиків та зброї, і діяльність цих формувань посилюється. Вони бажають встановити контроль над всіма сферами малого та середнього бізнесу, намагаючись поділити сфери впливу, а це, звісно, негативно впливає на соціально-економічні процеси, які відбуваються в державі, і аж ніяк не створює умови для поліпшення життєвого рівня громадян.

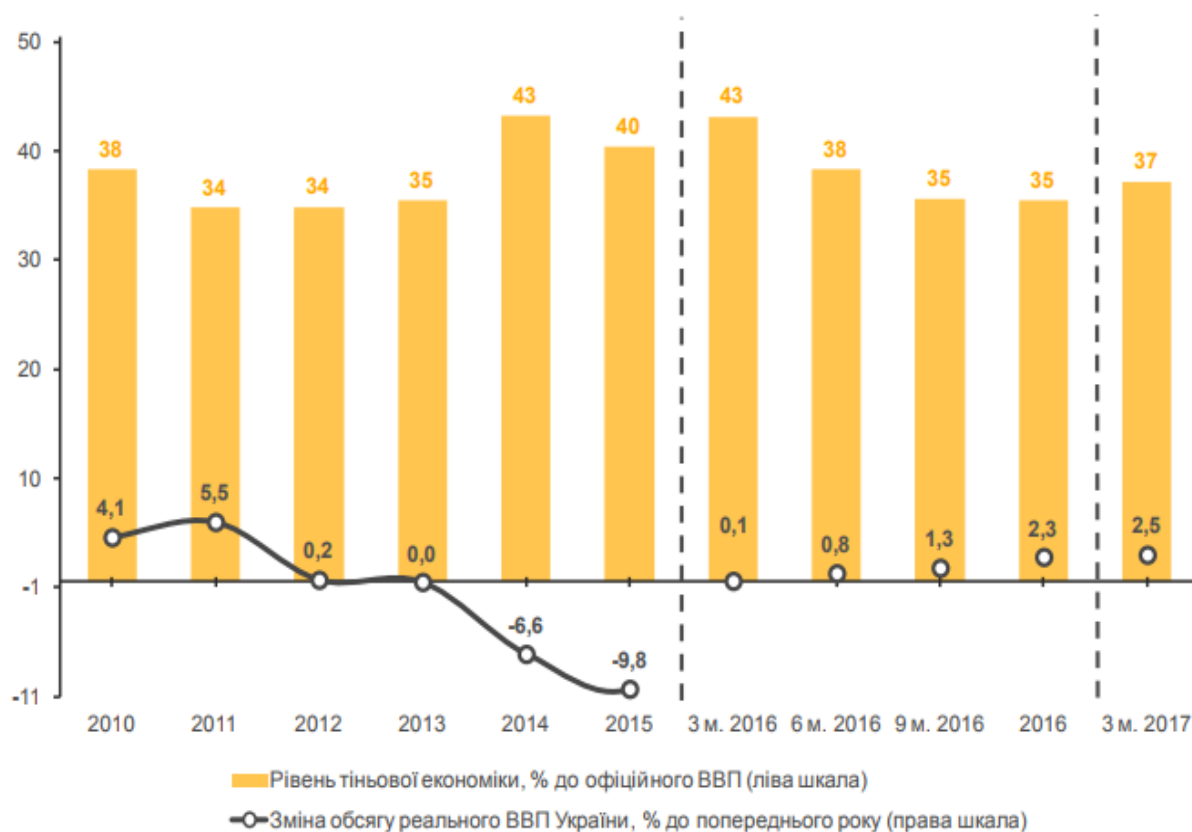
РОЗДІЛ 2. Оцінка сучасного стану тіньового сектору в Україні та його наслідки.

Тіньова економіка – негативне явище, яке набуло значних масштабів в Україні. Воно негативно впливає на обсяги та структуру ВВП, конкурентоспроможність, ефективність структурних та інституційних реформ.

Формування масштабного сектору тіньової економіки України значною мірою залежить від послаблення у сфері управління економічними процесами з боку держави, значними недоліками в економічній політиці, в тому числі недосконалим станом економічного законодавства.

Тіньова економіка завжди має впливає на легальний сектор економіки, конкурує з ним та намагається витіснити з найбільших сфер виробництва. Існує реальна загроза для національної економіки та її безпеки. Тіньова економіки негативно впливає на всі сфери суспільного життя: політику, економіку, соціальну сферу, міжнародні відносини з іншими країнами тощо.

За попередніми розрахунками Мінекономрозвитку у I кварталі 2017 року рівень тіньової економіки склав 37% від офіційного ВВП. (Рисунок 2.1)

На рисунку 2.1 зображено інтегральний показник рівня тіньової економіки в Україні (у % від обсягу офіційного ВВП) і темпи приросту/зниження рівня реального ВВП (у % до відповідного періоду попереднього року).

Існують методи оцінки, які можна поділити на дві групи: мікрометоди (прямі) та макрометоди (непрямі). Мікрометоди діють на опитуваннях та анкетах, які чітко сплановані та мають добровільний характер, або на податкових перевітках. Але цей метод має характер недооцінювати обсяги тіньової економіки і тому дає занижену оцінку через надану населенням неповної інформації. Макрометоди відповідають макроекономічним показникам офіційної статистики країни, її даних фінансових та податкових органів, характерне перевищення рівня оцінки. [4,с.31]

У кожній країні є своя специфіка та нестача статистичних даних, щоб точніше визначити рівень тіньової економіки країни, тому використовують більш сприятливі та точніші методи оцінки. В Україні для визначення сучасного стану тіньової економіки використовують такі методи:

1. метод збитковості підприємств;
2. метод “витрати населення – роздрібний товарооборот;
3. електричний метод;
4. монетарний метод.

Рівень тіньової економіки, визначений та розрахований за методом збитковості підприємств, у I кварталі 2017 року склав 28% від рівня офіційного ВВП.

Відповідно до методу збитковості підприємств розрахунки проводяться відповідно тенденціям до зменшення рівня тіньової економіки, які формуються в умовах збільшення обсягу прибутків або скорочення обсягу збитків суб'єктів господарювання.

Рівень тіньової економіки за видами економічної діяльності (рис.2.2):

- найбільший рівень зафіксований у діяльності страхових та фінансових установ – 51% від рівня офіційного ВДВ;

- у добувній промисловості – 50% від рівня офіційного ВДВ, такий рівень зумовлений, передусім, високим рівнем монополізацій на ринку давньої промисловості;
- низький рівень у галузі сільського, рибного та лісового господарства – 10% від рівня офіційного ВДВ у даній галузі;
- зменшився рівень у переробній промисловості – 42% від офіційного ВДВ, що обумовлено скороченням обсягу збитків підприємств галузі.

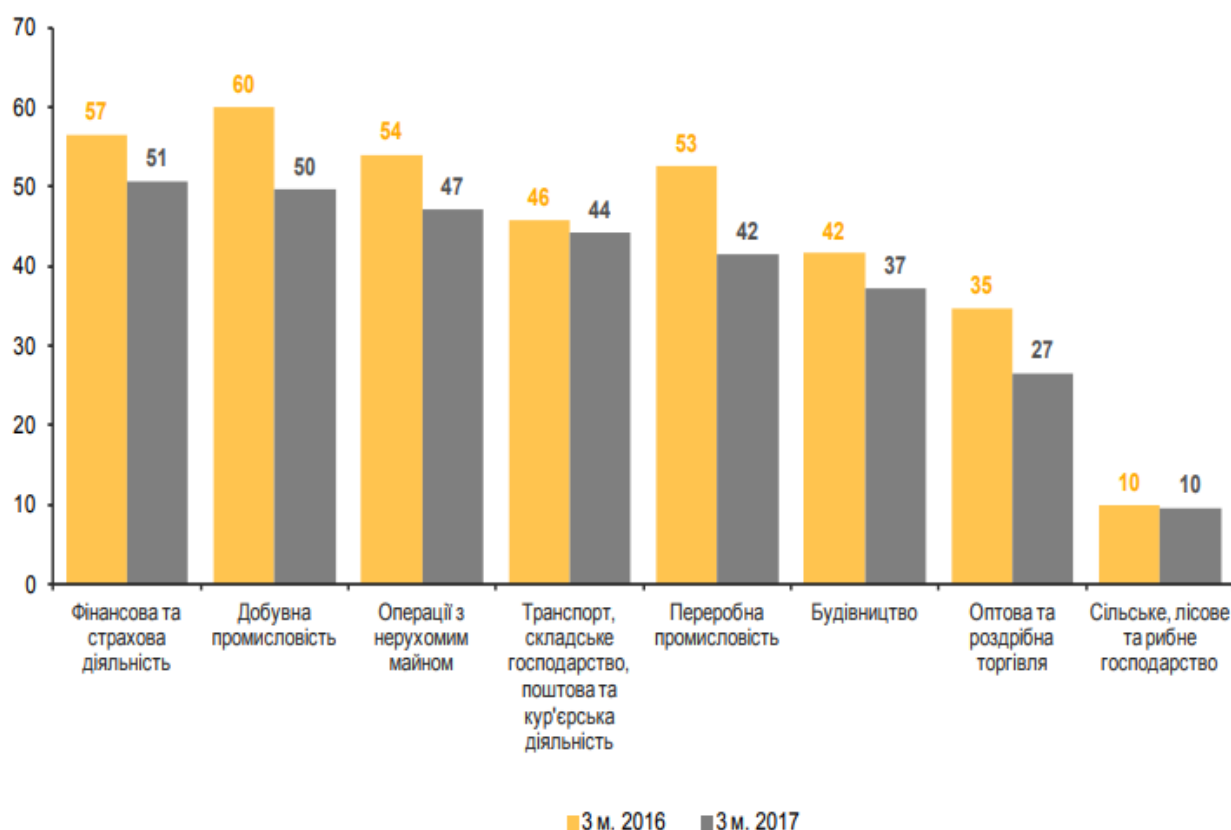

Рис. 2.2 Рівень тіньової економіки за видами економічної діяльності, % від офіційного обсягу ВДВ.

Рівень «прихованої» економіки за методом «витрати населення – роздрібний товарооборот» у I кварталі 2017 року склав 55% від обсягу офіційного ВВП, що менше за показник I кварталу 2016 року на 3 відсоткових пункти(рис. 2.3).

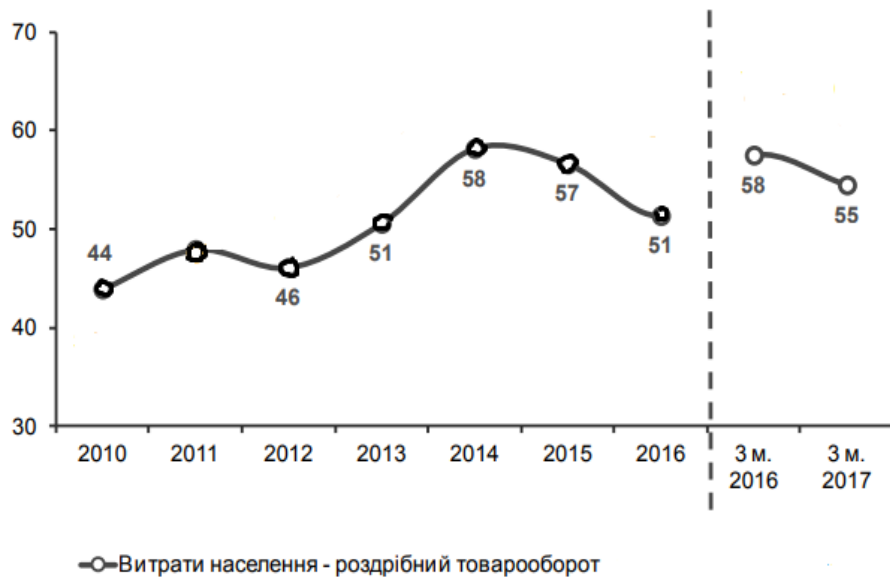

Рис. 2.3 Рівень тіньової економіки за методом “витрати населення – роздрібний товарооборот”, % від обсягу офіційного ВВП.

Цей метод обчислюється через причину перевищення споживчих витрат населення на придбання товарів над загальним обсягом продажу населенню товарів.

Рівень тіньової економіки за електричним методом у I кварталі 2017 року склав 32% від рівня офіційного ВВП (рис 2.4).

Рис. 2.4 Рівень тіньової економіки за електричним методом, у % до офіційного ВВП.

Метод полягає в розрахунках порівняння збільшення внутрішнього споживання електроенергії з приростом ВВП: якщо є перевищення прибутку внутрішнього споживання електроенергії над накопиченням ВВП – це означає, що електроенергію використовують на виробництво у тіньовому секторі.

Рівень тіньової економіки, розрахований за монетарним методом, у I кварталі 2017 року склав 27% (рис 2.5).

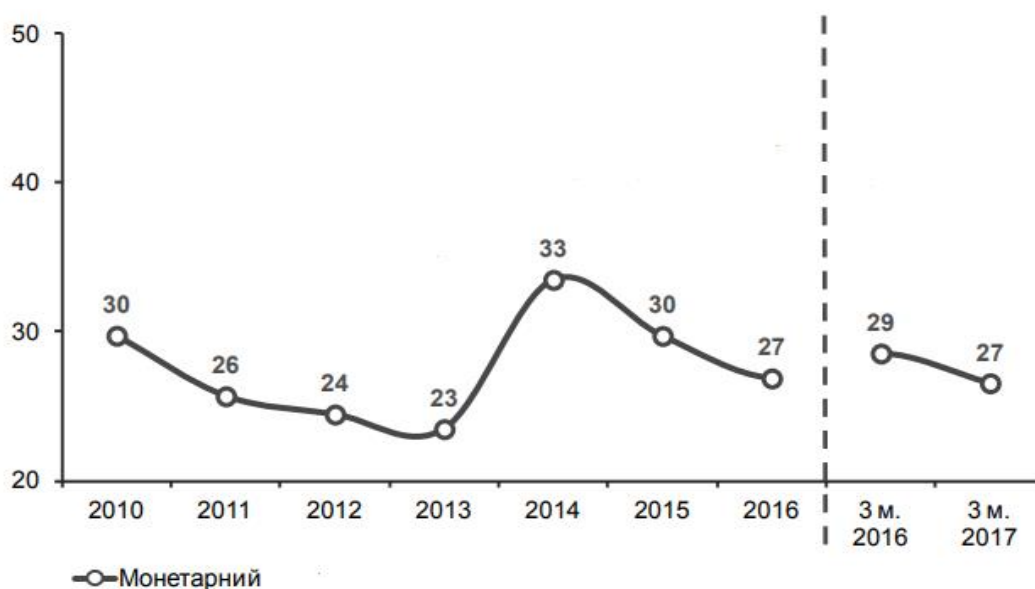

Рис 2.5 Рівень тіньової економіки за монетарним методом, % від обсягу офіційного ВВП

Обчислення полягає у співвідношенні збільшення кількості грошей, що перебувають в обігу, і обсягу короткострокових вкладів економічних одиниць на банківських рахунках.

Основні наслідки присутності тіньового сектору в економіці України поділяються на позитивні та негативні.

Серед позитивних наслідків слід виділити такі:

- забезпечення робочими місцями населення, але люди працюють без набуття трудового стажу та держава не отримує податки, але мають змогу працювати, отримувати зарплату та змогу забезпечувати себе;

- нагромадження капіталу, тому що в «тіні» гроші обертаються та відтворюються набагато швидше, що в майбутньому можна використати в легальному секторі економіки;

- вільна реалізація ідей, жодних заборон, швидко та без різноманітних збирань документів для створення бажаної ідеї.

Тепер розглянемо негативні наслідки тіньової економіки для країни:

- скорочення надходжень до держбюджету, в результаті чого держава не в змозі забезпечити виконання своїх зобов'язань;

- обмеженість інвестиційних ресурсів підприємств, тому що тіньові структури, приховуючи свої доходи, не в змозі їх вільно використовувати;

- прийняття помилкових рішень, у наслідок спотворення показників реальної економічної ситуації, що можуть призвести до великих втрат;

- звуження торгово-економічних відносин українських підприємств із зарубіжними партнерами, оскільки формується негативний імідж держави, наслідком цього є скорочення коштів підприємств, що в кінцевому підсумку негативно позначається на вирішенні всіх вище зазначених проблем;

- посилення корупції серед державно-господарського та правоохоронного апарату, що стає все більш прив'язаним до розвитку злочинного бізнесу;

- моральна та соціальна деградація суспільства, знищує соціальні цінності та сприяє подальшому зниженню рівня життя населення;

- формування всіх необхідних передумов для виникнення та розвитку організованої злочинності.

Як вже відомо тіньова економіка має негативний вплив на всі соціально-економічні та політичні процеси, які відбуваються в суспільстві та державі. Але без урахувань цього явища неможливо зробити точний економічний аналіз, прийняти чи ухвалити ефективні управлінські рішення. Якщо рівень тінізації економіки буде зростати це призведе до зниження ефективності державної політики.

Слід зазначити, що тіньова економіка продовжує набувати організованого характеру використовуючи при цьому нахабні форми діяльності поза законом. Це означає, що все це потребує опрацювання і утворення нового підходу до вирішення означених проблем, об'єднання зусиль органів влади та місцевого самоврядування, здійснення комплексу правових, економічних, організаційних заходів спрямованих на обмеження тінізації. Лише каральні дії, не є ефективними і не сприятимуть виходу з тіні частини української економіки.

РОЗДІЛ 3. Способи та шляхи детінізації національної економіки.

Оскільки тіньова економіка має місце майже у всіх сферах економічного життя та проявляється у всіх видах економічної діяльності, відповідно зниження масштабів її присутності має визначатися особливостями та специфікою тієї чи іншої галузі. В даний момент, детінізація є одним з ключових завдань задля забезпечення економічної безпеки та створення умов сталого розвитку України. Відсутність у країні конкретного плану заходів щодо боротьби з тіньовою економічною діяльністю унеможливорює ефективне розв'язання цієї проблематики. Детінізації вітчизняної економіки, хоча й акумулює в собі поняття міждисциплінарного характеру, проте акцентує увагу на правовій складовій боротьби з тіньовою економікою.

Стратегічною метою детінізації економіки має стати суттєве зниження рівня тіньової економіки шляхом створення сприятливих умов для залучення тіньових капіталів у легальну економіку та примноження національного багатства.

Детінізація економіки – це загальна система дій, яка спрямована на викорінення та подолання тіньової економіки, її явищ та процесів. Головна мета детінізації економіки повинна бути націлена на суттєве зниження рівня тінізації шляхом створення сприятливих умов для залучення в легальну економіку всіх видів тіньових капіталів і підвищення рівня національного багатства країни. За рахунок виведення тіньових капіталів буде збільшуватися національний інвестиційний потенціал, що в свою чергу матиме позитивний ефект для бюджетної сфери, стабільності національної економіки, яка сприятиме підвищенню рівня економічної безпеки держави.

Детінізація економіки є одним із перших пріоритетів та важливим напрямком в сучасній економічній політиці України. Актуальною є необхідність удосконалювати використання різних засобів, а саме: господарсько-правових, адміністративно-правових і кримінально-правових. Пріоритетні дії органів влади щодо детінізації економіки повинні спрямовуватися на трансформування фінансових, людських та організаційних ресурсів тіньової економіки в легальну

діяльність. На сучасному етапі соціально-економічного розвитку це є важливим у діяльності уряду, міністерства та органів місцевого самоврядування.

З цілю усунення негативних наслідків явища тінізації економіки України, суттєвого зменшення його рівня, необхідним є розробка та реалізація заходів щодо протидії тінізації. Зокрема, це заходи щодо детінізації та декриміналізації економіки, запобігання непродуктивного відтоку капіталу, захисту суб'єктів господарювання від рейдерства та детінізації політичного процесу.

Для припинення тіньових схем і обмеження тіньової економіки на сучасному етапі пропонується реалізація реформ спрямованих на детінізацію національної економіки[14].

1. Підвищення ринкового регулювання економіки та проведення антикорупційної реформи.

Необхідним є встановлення системи регулювання економіки з новою структурою та принципами. Змін повинні зазнати органи влади та регуляторні акти, які сприяють надмірній бюрократизації. Покращення ефективності роботи державних органів та рівня законодавчого забезпечення підприємницької діяльності дозволить суттєво зменшити бажання до здійснення тіньової діяльності та підвищить контроль державної влади за тіньовими операціями.

Проведення антикорупційної реформи можливе лише за допомогою великої кількості заходів. Великі зусилля повинні бути направлені на інституційну реформу та законодавче забезпечення системи спеціалізованих заходів профілактики корупції, а також покарання за корупційні дії. Одним із перших кроків має стати створення Антикорупційного бюро, що буде відповідати за ефективну координацію комплексної антикорупційної програми в державі.

Підвищення рівня довіри бізнесу до держави і навпаки, можливе при застосуванні стимулів. Наприклад, зменшення кількості перевірок, скорочення часу на проведення реєстрації й отримання ліцензій, сертифікатів та інших документів, створення рівних умов підприємницької діяльності для усіх суб'єктів господарювання.

2. Податкова реформа має бути направлена на реалізацію наступних пріоритетів:

1) забезпечення всім суб'єктам господарювання однакових умов оподаткування;

2) зменшення податкового навантаження;

3) забезпечення ефективного податкового адміністрування та стабільності державних фінансів.

Для реалізація даних пріоритетів необхідними є такі заходи:

- провести податкову амністію на основі прозорості та чіткої процедури, що дозволить підвищити довіру бізнесу до держави та навпаки, збільшить рівень надходжень до державного бюджету;

- збільшити роль електронних систем в адмініструванні податків, що дозволить зменшити фізичний контакт податківців з платниками податків і покращить прозорість податкового контролю;

- зменшити податкове навантаження та скоротити кількість обов'язкових платежів податкових пільг, що забезпечить рівні умови для всіх платників податків і скоротить стимули до зменшення мінімізації податкових зобов'язань;

- посилення відповідальності за використання тіньових податкових схем при веденні бізнесу та навмисній мінімізації податкових зобов'язань.

3. Реформа банківської системи.

Поширення безготівкових розрахунків дозволить більш повно контролювати джерела доходів. Підвищення прозорості діяльності Національного банку України щодо рефінансування банків, гнучкого валютного курсоутворення. Розбудова ефективної системи повернення з-за кордону коштів та активів, отриманих злочинним шляхом внаслідок операцій з легалізації (відмивання) коштів та фінансування тероризму.

4. Реформа ринку праці.

Передумовою детінізації ринку праці є реформа пенсійної системи. Адже наявна система пенсійного забезпечення не створює стимулів для детінізації

ринку. Відрахування до пенсійного фонду є надто високими на тлі незадовільної системи пенсійного забезпечення. Основною причиною цього є те, що пенсійна система України значною мірою ґрунтується на радянських принципах і є неефективною. Наслідком цього є значні видатки з державного бюджету на постійне покриття дефіциту Пенсійного фонду та високі пільги для деяких категорій пенсіонерів на тлі низьких пенсій для більшості пенсіонерів.

Для бізнесу необхідним є посилення застосування адміністративних заходів, зокрема, посилення відповідальності за ухилення від оформлення трудових відносин між працівником і роботодавцем, а також за ухилення від сплати податків і страхових внесків. Для працівників важливим є перерозподіл податкового навантаження між працівником та роботодавцем, зменшення податкового навантаження.

Для державних органів — дотримання положень Податкового кодексу. Однією з основних проблем є надмірна частота та непередбачуваність змін податкового законодавства. Тому чітке дотримання норм податкового законодавства, а також якісніший аналіз проектів змін до податкового законодавства, дадуть змогу зменшити ризики економічної діяльності і поліпшити планування бюджету організацій.

5. Судова реформа.

Судова реформа має бути направлена на забезпечення гарантій справедливого суду та виконання судових рішень, захист прав власності, боротьбу з рейдерством. Здійснення судової реформи повинно бути направлено на зменшення корупції, підвищення професіоналізму судових та правоохоронних органів, посилення незалежності від політичних процесів, зміцнення ролі конституційного правосуддя та забезпечення прозорості та неупередженості судових процесів.

Серед основних способів детінізації національної економіки можна виділити найбільш важливі:

- зниження податкового навантаження на населення та підприємства, більш серйозна відповідальність за несплату податків;

- ліквідування складних та непрозорих схем оподаткування;
- підвищення рівня інвестиційних процесів шляхом створення необхідних умов для більшого залучення коштів в національну економіку;
- сприяння створенню нових підприємств через систему пільг і кредитів та забезпечення належних умов розвитку;
- активізація боротьби з корупцією;
- підвищення професіоналізму судових та правоохоронних органів, посилення незалежності від політичних процесів, зміцнення ролі конституційного правосуддя та забезпечення прозорості та неупередженості судових процесів;
- забезпечення ефективної діяльності фінансових ринків;
- поширення безготівкових розрахунків, які створюють можливості для контролю за джерелами доходів, виявляє факти витрачання коштів у розмірах, що перевищують доходи.

Для України важливою складовою покращення рівня детінізації буде приклад зарубіжних країн з кращим рівнем тіньової економіки.

Як бачимо, значна кількість країн і міжнародних організацій занепокоєна станом тінізації національних економік, об'єднуються задля колективного вирішення даної проблеми, і це цілком закономірно, адже виникають загрози фінансової та державної безпеки й серйозні перешкоди для сталого економічного зростання.

Аналіз зарубіжного досвіду детінізації відносин у підприємницькій діяльності свідчить, що одним з основних її напрямків є вдосконалення системи оподаткування, адже ухилення від сплати податків є чи не найбільш поширеним проявом тінізації національної економіки. Водночас у багатьох зарубіжних країнах неподання декларації про доходи, надання неправдивої інформації для їх зменшення та інші форми ухилення від сплати податків визначені на законодавчому рівні як податкові злочини й проступки, що тягнуть за собою адміністративну, цивільну, кримінальну відповідальність тощо.

На відміну від України, в багатьох країнах чітко розмежовується законна мінімізація податків (спроба зменшення їх суми) й ухилення від їх плати шляхом приховування доходів, що є злочинною формою. У Франції, наприклад, відповідальність настає не лише за злочин, що виявляється у викривленні або приховуванні даних про доходи та іншої важливої інформації, а й замах на нього. В Англії ухилення від сплати податків вважається шахрайством у сфері комерції та карається тюремним позбавленням волі на 10-12 років.

Визначальним фактором детінізації відносин у підприємницькій діяльності є інституційне забезпечення та якість національних систем оподаткування. Прикладом для України можна вважати досвід США, де збором податків займається фінансова служба внутрішніх доходів, яка структурно належить до Міністерства фінансів і є матеріально незалежною від даного та інших органів державної влади. Так, частка тіньової економіки США становить 8,6% від ВВП. Тобто дієвість цієї практики високо оцінюється. Оскільки всі угоди є відкритими

Цікавим є й досвід Італії з детінізації відносин у підприємницькій діяльності. Відмінною рисою є досить широка компетенція спеціально утвореного органу в досліджуваній сфері – Генерального командування фінансової гвардії, який самостійно здійснює оперативний пошук об'єктів тінізації, тобто випадків приховування доходів від оподаткування, фіктивного банкрутства, інших податкових злочинів тощо. Зокрема, офіцери виконують фіскальні функції податкових інспекцій і мають повноваження поліції у здійсненні оперативних заходів та кримінальному розслідуванні.

Досить успішним є досвід Німеччини у боротьбі з тіньовим сектором та прихованими відносинами. Там податкова служба має в наявності численні лабораторії та відділи, якими керують висококваліфіковані працівники. Це дає змогу переконатися у достовірності інформації поданої податковою звітністю. Інформацію про незаконне виробництво департамент отримує не лише від правоохоронних органів та прокуратури, а також від звичайних громадян. Це не дивно, адже вони теж зацікавлені в цій взаємодії, оскільки отримують винагороду за це.

Окрім цього, Україні варто перейняти та вдало запровадити досвід Європейського Союзу щодо спрощення адміністрування податків і оптимізації структури. Наприклад, у багатьох країнах ЄС за одним податком існує тільки одна форма податкової звітності, яка проста та зрозуміла (у Нідерландах та Бельгії декларація з ПДВ складається лише з однієї сторінки).

ВИСНОВКИ

Отже, історія тіньової економіки розпочалася ще з виникненням держави, саме тоді з'явилися перші прояви тінізації економіки. Вона існує у всіх сферах економічних, соціальних та суспільних відносин країн світу, а також становить загрозу їх національній економіці. До виникнення такого явища як тіньова економіка сприяли багато чинників, такі як: недовіра суспільства до влади, низький рівень власного доходу та бажання його збільшити, але нелегальним шляхом, недосконалість податкової системи країни, політична нестабільність, корупція, злочинність та недосконалість ринкових відносин.

Загалом, тіньова економіка – це економічна діяльність, яка здійснюється поза законом, не відображається в офіційній статистиці країни та позбавлена будь-яких податків через порушення закону. Поділяється на три складові: фіктивна економіка, підпільна економіка та неофіційна економіка.

Тіньова економіка негативно впливає на обсяги та структуру ВВП, конкурентоспроможність, ефективність структурних та інституційних реформ.

Існують різні методи визначення рівня тіньового сектора країни, як зазначено, на I кварталі 2017 року рівень тіньової економіки склав 37% від офіційного ВВП.

Звичайно, «прихована» економіка має свої наслідки, на жаль, більшість з них є негативними для країни. Оскільки, скорочуються надходження до держбюджету, обмеженість інвестиційних ресурсів підприємств, прийняття помилкових рішень, у наслідок спотворення показників реальної економічної ситуації, що можуть призвести до великих втрат, формування негативного іміджу держави, формування всіх необхідних передумов для виникнення та розвитку організованої злочинності, але є і позивні наслідки, в основному це надання робочих місць населенню та реалізація будь-яких ідей.

Щоб покращити економічний стан держави використовуються різні шляхи та способи подолання тіньової економіки. Детінізація економіки – це загальна система дій, яка спрямована на викорінення та подолання тіньової економіки, її явищ та процесів.

Найбільш важливими вважаються зниження податкового навантаження на населення та підприємства, ліквідування складних та непрозорих схем оподаткування; підвищення рівня інвестиційних процесів шляхом створення необхідних умов для більшого залучення коштів в національну економіку, активізація боротьби з корупцією, поширення безготівкових розрахунків.

Для України важливою складовою покращення рівня детінізації буде приклад зарубіжних країн, таких як Німеччина, Польща, Італія, США, Європейський Союз.

Таким чином, якщо задіяти в реалізацію всі запропоновані шляхи детінізації то можливий вихід України на конкурентоспроможний рівень та можливість зайняти гідне місце у глобальній економіці XXI століття.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Баранов С. О. Тіньова економіка: сутність, причини, соціально-економічні наслідки та шляхи подолання в Україні / С. О. Баранов.-К.: Вісник НАДУ, № 3, 2015.-С. 47-54.
2. Мельникова В. І. Національна економіка : навч. посіб. [Електронний ресурс] / В. І. Мельникова. — 2011. — Режим доступу : <http://thinbook.org/book/208-nacionalna-ekonomika-navchalnij-posibnikmelnikova-vi/20-43-tinova-ekonomika-struktura-j-priroda-yiyi-viniknennya.html>.
3. Корецька С. О. “Тіньова” економіка: наслідки та методи подолання / С. О. Корецька // Інвестиції: практика та досвід. – 2011. – № 20. – С. 17.
4. Тіньова економіка в Україні: масштаби та напрямки подолання. – К.:НІСД, 2011. –31 с.
5. Рейкін В. С. Типологізація тіньової економіки: секторальний підхід/ В.С.Рейкін // Економіка. Фінанси. Право. –2013. – № 2. –С. 32-35.
6. Бойко Г. Ф. Тіньова економіка та її вплив на економічну безпеку країни / Г. Ф. Бойко, Н. В. Дулеба, І. О. Левицька // Вісник Національного транспортного університету. Науково-технічний збірник: в 2 ч. Ч. 2: Серія «Економічні науки». –К. : НТУ, 2014. –Вип. 30.–С. 177-182.
7. Ванькович Ю. М. Визначення сутності тіньової економіки / Ю. М. Ванькович //«Львівська політехніка» нац. ун-т Вісник,№ 657, 2009. -С.450 - 456.
8. Заверуха М. М. Системний аналіз суті та закономірностей функціонування тіньової економіки / М. М. Заверуха.-Л.: ЛРІДУ НАДУ, 2015.-9с.
9. Кісь С. Я. Формування тіньового сектора економіки України макроекономічними суб'єктами / С. Я. Кісь, Г. Р. Кісь, М. І. Голяк.-Херсон: Науковий вісник, № 6, 2014.-С. 210-215.
10. Меркулов М. М. Розвиток поняття «Тіньова економіка» в сучасних умовах/ М. М. Меркулов// Ринкова економіка: сучасна теорія та практика управління.-Одеса: ОНУ ім. Мечникова, №2, 2010. –С. 30-39.

11. Пальчук О. І. Особливості тіньової економіки України та її вплив на рівень економічного розвитку/ О. І. Пальчук. –К.: Вісник КНУТД, No5, 2013. – С. 170-175.

12. Рейкін В. С. Передумови виникнення та функціонування тіньової економіки/ В. С. Рейкін.-Луцьк: Луц. інст. розв. люд. ВМУРоЛ «Україна», No 1, 2013.-С. 25-27.

13. Загальні поняття та віхи розвитку тіньової економіки на теренах України[Електронний ресурс]–Режим доступу: <http://www.pravnuk.info>

14. Живко З.Б. Обеспечение экономической безопасности в контексте противостояния влиянию теневой экономики / З.Б. Живко, В.В. Засадко // Государственное управление. Электронный вестник МГУ им. Ломоносова. — No 37. — Апрель 2013. — С. 56—67.

15. Тенденції тіньової економіки в Україні у I кварталі 2017 року / Департамент економічної стратегії та макроекономічного прогнозування Мінекономрозвитку України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>

16. Державна служба статистики України[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Отчет о проверке на заимствования №1

Автор: yulia.chernogyz@gmail.com / ID: 5007885

Проверяющий: (yulia.chernogyz@gmail.com / ID: 5007885)

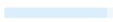
Отчет предоставлен сервисом «Антиплагиат»- <http://www.antiplagiat.ru>

ИНФОРМАЦИЯ О ДОКУМЕНТЕ

№ документа: 8
 Начало загрузки: 29.11.2017 15:17:38
 Длительность загрузки: 00:00:06
 Имя исходного файла: ВСТУП.txt
 Размер текста: 61 кБ
 Символов в тексте: 33743
 Слов в тексте: 4195
 Число предложений: 210

ИНФОРМАЦИЯ ОБ ОТЧЕТЕ

Последний готовый отчет (ред.)
 Начало проверки: 29.11.2017 15:17:46
 Длительность проверки: 00:00:02
 Комментарии: не указано
 Модули поиска:

ЗАИМСТВОВАНИЯ 12,28% ЦИТИРОВАНИЯ 0% ОРИГИНАЛЬНОСТЬ 87,72%

№	Доля в отчете	Доля в тексте	Источник	Ссылка	Актуален на	Модуль поиска	Блоков в отчете	Блоков в тексте
[01]	2,34%	2,34%	ЗБІРНИК Студентські наукові студії - 2016-2017. н.р..pdf	http://kspu.edu	26 Авг 2017	Модуль поиска Интернет	6	6
[02]	2,28%	2,28%	Тенденції тіньової економіки в Україні у I кварталі 20...	http://ua.convdocs.org	26 Апр 2016	Модуль поиска Интернет	14	14
[03]	1,22%	1,83%	Скачати	http://e-works.com.ua	16 Дек 2016	Модуль поиска Интернет	9	15